

ÁCS MIHÁLY IRODALMI TEVÉKENYSÉGE.

A megboldogult társulatunknak nemcsak legrégebb, de legbuzgóbb alkalmazottai közé tartozott, ki fáradhatatlan munkásságán, személyes jó tulajdonságain s kiváló jellemén kívül szakirodalmi működésénél fogva is mindnyájunk tiszteletét és becsületét bírta.

E szavakkal vett búcsút a *Franklin-társulat* néhai *Ács Mihály* szaktársunktól, az annak ez évi június hó 19-én történt elhalálozását jelentő gyászlapon. Ki van fejezve e rövid szavakban Ács Mihály csendes, de annál mélyrehatóbb eredményeket felmutató életpályájának jellege. Lelkiismeretesen végezte rábizott teendőit az üzletben, szívélyes és barátságos volt kicsivel-nagygyal szemben egyaránt, készségesen tette le filléreit az általánosság érdekében és a humanizmus oltárára s a mellett minden szabad idejét feláldozta pályatársai javának előmozdítására, fényes szellemi tehetségét pedig a hazai nyomdász-irodalomnak gyarapítására és nemzeti irányban való továbbhaladására szentelte.

Mindezt megtette egy, kora ifjúságától fogva gyenge alkotású testét sanyargató betegség miatt követelt majdnem aszkétikus életmód mellett, megtette a nélkül, hogy környezetével éreztette volna mostoha sorsának keserveit.

Mindezekről a szép, rendkívüli jellemszilárdságról tanuskodó tulajdonságokról megemlékezett már október 25-én az elhunyt tevékenységének központjában, a *Könyvnyomdászok Szakköre* kebelében, egy nálam sokkal hatásosabb ecsettel rendelkező szaktárs, ki szintén felejtethetlen halottunk mentorsága mellett lépett ki a közéletbe.

Jelen soroknak csupán az a feladatuk, hogy bővebben foglalkozzanak Ács Mihály szakirodalmi munkásságával, melylyel mintegy le akarjuk róni a hála és kegyelet adóját emlékezte iránt azon a helyen, hol ő évről-évre megjelent egy-egy becses dolgozattal, *Évkönyvünk* nagy díszére és édesmindnyájunk őszinte örömeire. S a milyen kedves olvasmányt nyújtottak dolgozatai, épp oly nagy egyszerűséggel és készséggel sietett Ács mindig, hogy részét kivegye az *Évkönyvnek* esztendőről esztendőre való létrejövételéből.

Fájdalom, ezután nélkülözni fogjuk az ő közreműködését; nem fogjuk már élvezni cikkeit, melyek rendesen szerény szubjektivitás, meleg hazafias érzés, gondos magyaros irány által tüntek ki.

Ács Mihály írói tevékenységének méltatása egyértelmű szakirodalmunk szépen fellendült történetének megírásával. Ott látjuk őt azok sorában, kik a *Typographiát* elejétől fogva szellemi adalékaikkal támogatták. Résztint németből fordított, résztint eredeti dolgokat írt abba, hol neve aláírásával, hol pedig (*á*)jelzés alatt.

Midőn aztán Sauervein Géza nemcsak megtámadott

Cs. és kir.

Udvari Fényképészeti

Műintézet

BÉCS

XVI/I., Ottakringerstrasse

49. sz.

G. Angerer & Goeschl

Ajánlkozik

autotípiáknak, fototípiáknak

chemitípiáknak és chromotípiáknak

a legszebb kidolgozásban való elkészítésére.

PAPIRMINTÁK

és

• • PRÓBA-
NYOMÁSOK

KIVÁNATRA • •

• • KÜLDETNEK.

Rajzeszközök

szab. szemcsés és érdes papírok

kréták és tuschok

gyártása.

FIÓKOK:

BERLIN, LONDON, MOSZKVA,

SZT.-PÉTERVÁR, FLÓRENCZ,

NEW-YORK.

— FESTÉK-
GYÁR —

❖ VIKTÓRIA és
BIANKA henger-
anyag.

BERGER & WIRTH

KÉPVISELŐ MAGYARORSZÁG ÉS
... AUSZTRIA RÉSZÉRE

Poacssek József

BÉCS, IV., Belvederegasse Nr. 3.

Különlegesség:

FESTÉKEK

az összes grafikai
iparágak számára.

egészsége miatt, hanem a szaktársak részéről a lap és az egyleti ügyekkel szemben tapasztalt indolencia következtében, 1871. április 1-én letette pennáját és abbahagyta a *Typographia* szerkesztését: nagy kapacitálással rábirták Ácsot a szerkesztés átvételére. Beköszöntőjében feltárja az egyleti tagok körében lábrakapott káros hatású közönyt és a következő buzdító sorokkal fordul a szaktársakhoz:

Erős akarat igen sokat képes legyőzni, és a már-már lehetetlennek látszó sikert is gyakran kivívja. Én részemről teljes tudatával bírok lapunk hivatásának és iparkodni fogok tőlem telhetőleg annak megfelelni. Üdvözlöm tehát önöket magyar nyomdászok! Felszólítván, miszerint czáfolják meg ama ránk szórt vádat, hogy szellemi foglalkozásra nem bírunk képességgel; s a mint megmutatta nemzetünk a nyers erő századaiban életképességét a bajnok nemzetek között, mutassuk meg mi is, hogy intelligencia, szakügyesség tekintetében nem állunk hátrább a nyugati népek mögött; ha ezt teszszük, felemelt homlokkal követelhetjük jogainkat a tőke embereitől és lesz értelme a *Műveltséggel szabadságra!*

1872. május elején megválván a szerkesztőségtől, néhány évig egészen távol tartja magát az egyleti élettől, minthogy a vezetőség részéről kifejtett működés irányelveivel nem értett egyet. Végre, mikor 1876. végével, a segélyző-egylet és az önképző-egylet összeolvadásával, az új szervezet meggyökeretése és életben tartása megkívánta valamennyi kipróbált crőnek közreműködését, Ács is újra a közügyek szolgálatába állott és élte utolsó napjáig fáradozott pályatársai érdekében.

Nagy, gyenge testi erejét messze túlhaladó munkát végzett Ács 1878-ban, az egylet által rendezett szakmunka-kiállítás alkalmával, melynek ő és Bauer J. M. szaktárs voltak főintézői. (Folyó év október hó 28-án Bauer is meghalt. Szerk.) A kiállítás fényesen

sikerült és augusztus hó 20-án, Szent István napján ment végbe az ünnepélyes díjkiosztás, melynek látogatására Ács egy lelkes hangon tartott cikkben szólította föl a tagokat; a meghívó végsorai körvonalozzák ama magas ethikai szempontot, mely Ácsot e kiállítás rendezésénél vezérelte. Ezek ekkép hangzanak:

Nem lesz ugyan ez ünnepély valami zajos dáridó vagy sallangos tüntetés, hanem komoly és méltóságteljes, mint azt a szóban levő tény magával hozza. Tüntetés lesz mégis annyiból, hogy a szorgalom, munkakedv mellett fog tüntetni a hazai nyomdászat nevében a fővárosi testület.

1879. május 1-én töltötte be a *Typographia* megjelenésének első tíz évét, mely alkalommal megírta a lap létrejövetelének közelebbi körülményeit, s ennek során a következő mélabús sóhajra fakadt:

Távol áll tőlem, hogy ez alkalmat talán banális frázisokkal bélelt magasztaló sorok írására használjam föl; annyit azonban mégis megérdemel e jó ismerősünk, hogy születésének történetét az ifjabb nemzedék előtt ez alkalomból fölfrissítsük. Ki tudja, nem lesznek-e újabb tíz év múlva, kik a lap nem éppen könnyű életbeléptetésénél közreműködtek, már valamennyien »nagyon csendes« emberek?

1881 elején megtörtént, hogy az önképző-osztály vezetősége kísérletet tett egy tanoncz-iskola felállításával s az eszmének megnyerte a fővárosi főnökök tekintélyesbjeit. A tanfolyam ünnepélyes megnyitása január hó 2-án ment végbe, s miután Ács, mint az előkészítő bizottság elnöke, melegen üdvözölte a megjelent főnök urakat és az ügy iránt érdeklődő vendégeket, ezeket a bátorító szavakat intézte az iskolát látogató ifjúsághoz:

Most önökhöz fordulok, a kik e leczkék által műveltségüknek úgyszólván alapját fogják lerakni.

Önök azon korban vannak, mely összekötő kapcsot képez a gyermek s a fiatal ember között. A lelkesülés korszaka ez! — Mint a virággal megrakott fa sejteni engedi a leendő dús gyümölcsözést, úgy e korban is megvannak már a szívből a jónak csirái s a lélek fogékonyága; boldog, ki e kort nem hagyta felhasználatlanul elmúlni, ki a szenvedélyek emésztő heve s a közöny fagyától megóvta lelke fogékonyágát, s nem kénytelen a gyümölcsözést őszkor szomorúan felsóhajtani: ha újra kezdhetném az életet!

Használják föl az alkalmat. Kitartás és szorgalommal eléri azt, hogy ezen, a műveltséghez vezető ösvényen odajuthatnak, miszerint a mindinkább fokozódó igényekkel szemben, annak idejében, a kellő ismeretekkel felszerelve, azoknak megfelelni képesek lesznek s a magyar nyomdászat fejlődését azon fokra fogják segíteni, melyen az egyéb országokban létezik. Iparkodjanak kitartás és szorgalom által ez intézmény létrehozói iránt hálájukat kimutatni.

Sajnos, e szép szavak, valamint az iskolához kötött vérmes remények nem hozták meg a várt sikert, mert az egylet anyagi pártolás hiányában egy félesztendő leforgása után a tanfolyamot kénytelen volt beszüntetni.

A következő esztendő (1882) meghozta nekünk az első terjedelmesebb szaktörténeti munkát Ács tollából, *Az országos könyvkiállítás a mi szempontunkból* cím alatt, melyből teljes és hű képet alkothatunk az e kiállításon közszemlére kitett rengeteg könyvkincs felől.

Ugyanebben az évben veszi kezdetét a fővárosi nyomdászág körében ama nagyfontosságú mozgalom, mely a *Typographia* megmagyarosítását írta zászlójára és melynek eredménye gyanánt tekinthető a mai napig szépen kifejlődött magyar szakirodalom is. Mondanunk sem kell, hogy a megpendített eszme Ácsban egyik leglelkesebb bajnokát találta. A nevezetes december 3-ki közgyűlés előtt, melyen a magyar

Typographia először került szőnyegre, Ács hozzá-
szól a dologhoz az egyleti közlönyben, mely cikkében
egyebek közt ekként nyilatkozik a vitás kérdésről:

Nem háborút, de békét akarunk; törvényes eszközökkel
keresztülvinni azt, mire jogunk és szükségünk van. Szá-
mítunk méltányosságára, igazságszeretetére épp úgy a német-
ajkúaknak, de biztosan számítunk a magyarajkúak érdeklő-
désére és összetartására.

Ezek a férfias és lojális szavak azonban éppen
úgy kárba vesztek, mint a nemzeti ügyet pártoló
többi szaktársak iparkodása is, mert tudjuk, hogy
a megmagyarosításra vonatkozó indítvány azon a
közgyűlésen négy szóval kisebbségben maradt. E bal-
siker azután magával hozta, hogy a rákövetkező
tisztújításnál a hazafias érzelmű szaktársak vezéreit
egy-től-egyig mind kiszorították úgy az egylet veze-
tőségéből, mint a *Typographia* szerkesztőségéből.
Ámde azért a magyar párt emberei nem csüggedtek
el és bátran fölvtették a harczot a szűkkeblű és
hatalmi érzetében határtalanul dobzódó többséggel
szemben: nemsokára megalapították a *Nyomdászok
Közlönyét*.

Nem lesz érdektelen, ha felemlítjük, hogy e szaklap
születéshelye a belvárosi Sebestyén-téren levő *Csiga-
vendéglő* volt, hol a magyar párt bizalmi férfiai rendszeren
összejöttek és nevezett lapnak megindítását elhatároz-
ták. Pedig a »*sárga háznak*«, melyben a *Csiga-vendéglő*
létezik, hazai irodalomtörténetünkben szép szerep
jutott már ennekelőtte ötven-hatvan évvel is. E ház
emeletén lakott abban az időben Vörösmarty Mihály,
ki körül legjobbjbainkból egész kis irodalmi kör
képződött; ellátogattak ő hozzá Bajza József, Toldy
Ferencz, Czuczor Gergely, Vajda Péter, Gaal József,

Garay János, Egressy Gábor és mások. A földszinten, a Csigában, pedig a fiatalság, a jurátusok tanyáztak, kik az első emeleti körben született irodalmi csemetéket mohón felkapták és lelkesülten terjesztették. Degré Alajos veterán írónk* a *Budapesti Hirlap* tárczarovatában igen vonzóan írta le *A sárga ház* cím alatt a Csiga-helyiség szereplését, többi között ekként jellemezvén azt: »A Csiga első emeletén volt a magyar irodalom üvegháza: innen kerültek ki a nemes oltványok, miket a szabad földbe kiültetvén, kezdtek gyökeret verni. Eleintén csak kertecskékben tenyésztek, aztán nagyobb kertekben is díszlettek, s ma, hála a magyarok Istenének, ligeteket látunk szellemi termékekkel beültetve.«

Ilyen üvegháza volt a Csiga a magyar nyelvű nyomdászati irodalomnak is. Itt jött létre a *Nyomdászok Közlönye*, melynek következménye volt a *Magyar Nyomdászok Évkönyvének* rendszeres megjelenése, valamint a *Magyar Nyomdászal* és a *Grafikai Szemle* című szaklapoknak megindítása is. A magyar szakirodalom megteremtésére a Csigában összeállott pártvezetők, a mint látjuk, komolyan vették feladatukat és tőlük telhetőleg folyton-folyvást törekszenek arra, hogy adott szavuknak megfeleljenek. Mi volt azonban az ellenpárt zagyva elvű vezérei működésének eredménye, kik a »független Typographia« üres jelszavával ámították a többséget? Szolgáljon erre feleletül az az abnormis állapot, a mely ezután az anyaegyletben bekövetkezett.

Ács Mihály is szent kötelességének tekintette a kitűzött hazafias célt s minden tehetségét ennek megvalósítására szentelte. Ő volt a *Nyomdászok*

* Meghalt 1896. november 1-én, élete 76. évében.

Közlönye egyik legbuzgóbb munkatársa és 1884. július 1-jétől fogva, a lap megszűntéig, 1885. július 1-éig, annak szerkesztője. Nemes, hazafias gondolkodását jellemzi 1885. évi újesztendei beköszöntőjének következő tétele:

Minden népnek van faji sajátága, történelmi múltja vagy véralkatának kifolyása következtében. Így nekünk a nemzetiséghez való ragaszkodás; s a jövevényeknek, valamint az ezek által behálózottaknak közönyös lehet ez-e vagy más darab föld, mert szerintük itt is csak munkával lehet magát fentartani, de minket, minden érzélgés nélkül, mégis csak legjobban vonz az a föld, melynek porával szülőink, testvéreink hamvai vegyülnek, s melyen túl a költő szerint mennyet égben sem találunk! . . .

A *Magyar Nyomdászok Évkönyve* négy éven át (1887—1890) az ő szerkesztése mellett jelent meg. Az Évkönyv első, 1883-ki folyamában Ács Mihály tollából nagybecsű történelmi tanulmányt találunk Tótfalusi Kis Miklós személyéről *Egy régi magyar nyomdász* cím alatt, melyben szép szavakban jut kifejezésre Ács meleg rokonszenve és mély részvéte e nagy hazai nyomdász mostoha sorsa iránt. Cikkének végső sorai ezek:

A férfiú, kiről a fönnebbieken emlékeztem, immár 180 éve nyugszik jeltelen sirjában. Az emberiség változott és előrehaladt; de az ember ős-erényei és ős-hibái ugyanazok maradtak. Lelkesedés, buzgó törekvés napjainkban is gyakran méltánytalansággal jutalmaztatnak. Ám ez ne tartson vissza, hogy a pályán, melyre választásunk, de legtöbbször a sors által helyeztettünk — folyton előre törekedjünk: becsületet szerezve magunknak s általunk becsületet szerezve a hazának!

Évkönyvünk 1887-diki évfolyamát a következő szerény sorokkal mutatja be olvasóinak:

Mondják: minden ember annyit ér, a mennyire magát a társadalomban hasznossá tudja tenni. E hasznossá tétel

lebegett előttem is, midőn a *Kör* fölszólítására az *Évkönyv* szerkesztését magamra vállaltam. Tudtam, mily nehéz föladat vár rám s mennyire nem állanak arányban a föladat nehézségeivel a rendelkezésemre álló eszközök, de erőt adott ama tudat, hogy jót akarok, s hogy e jó szándék jó akaratra fog találni.

Érdekes az 1889-ki évfolyamnak szerkesztői előszava, melyben Ács néhány megemlítésre méltó nyilatkozatot tesz az *Évkönyv* szerkesztése tekintetében, úgymint :

Működésünknek rugóját nem képezi se anyagi haszon, se a dicsőség keresése, legalább oly értelemben nem, mint azt a legtöbbször értelmezik. Dolgozótársak és szerkesztő, ismereteiket s fáradságukat áldozatul hozzák a közjó oltárára; s ha marad a nyomda- és egyéb nélkülözhetetlen költségek után valami tiszta haszon, az szükségben levő szaktársaink javára vagy közművelődési célok előmozdítására szolgál.

Azután, hogy megszűnt az *Évkönyv* szerkesztője lenni, mégis hű munkatársa maradt annak. 1891-ben megjelent tőle *Két nevezetes hazai nyomda* cím alatt a nagyszombati nyomdának és Tótfalusi Kis Miklós kolozsvári működésének rövid ismertetése, melyben megint szépen emlékezik meg Tótfalusiról és ezekkel az elégikus szavakkal zárja sorait :

Sok becsületes törekvés lett már félreismertetéssel és hátlansággal jutalmazva; de hát a nemesen gondolkodó ember törekvéseinek végcéljaként nem a jutalmat, hanem az emberiség szellemi vagy anyagi javának előmozdítását tekinti.

Szolgáljon ez, ha nem is vigaszul, de legalább tanulságul, az élet számos csalódása között.

1892-ben *A jövő nemzedékről* cikkezik Ács és elmondja nézeteit a tanoncok kiképeztetéséről; 1893. évben pedig *Vélemény a magyar stílről* cím alatt hozzászól a sokat vitatott kérdéshez a nála meg-

szokott alapossággal és c szavakkal fejezi be elmékedését: »Ne csak külsőleg, de önmagunkban, gondolkozásmódunkban legyen meg a magyar stíl!«

1894-ben újra történelmi dolgozattal lép az Évkönyv olvasói elé *Öreg Rákóczi György. könyvnyomtatói* czímmel, viszont 1895-ben érdekes elmefuttatással örvendeztetett meg minket *A könyvnyomtatás mesterszavairól* cím alatt. Végül a mult évfolyamban *Könyvnyomtatás az ezeréves hazában* fölirással fölötté vonzóan emlékezik meg művészetünk multjáról és annak fejlődését elősegített körülményekről.

Önálló munkát is birunk Ács tollából: az 1886. évben Párisban rendezett nemzetközi munkakiállítás alkalmából ugyanis megírta a magyarhoni nyomdászat történetét, mely munkát aztán Sasvári Ármin fordította francziára, azt az egylet saját költségén ki nyomatta és az Párisban szétesztásra került. (Magyar eredetije a *Typographia* 1886. évi folyamában jelent meg.)

A *Társaskör* és későbbi *Szakkör* felolvasásain is élénken résztvett dolgozataival; utóbbi években különösen a márczius 15-ének jelentőségét ünneplő összejöveteleken tolmácsolta lelkes hangon tartott alkalmi beszédekben érzelmeinket. — 1884-ben egy komikus epizódot olvasott föl Ács tanonczkodásának idejéből, melyben Jókai Mórnak is jutott szerep; felolvasásába aztán a következő reminiszczenciát szőtte be:

Ismeretes, miszerint Hugo Viktor *Nyomorultjainak* első kiadása alkalmával a lapok azt írták, hogy a szedők, egy-egy érzékeny szép részletre akadva, sírva fakadnak s nem haladhatnak munkájukban. Bár nem ilyen, de ehhez hasonló, hogy az a szedő-nemzedék, melyhez én is tartoztam, mint túlnyomólag németajkúak, közülök nem egy, szedés közben Jókai művei által kapott kedvet a magyar irodalom iránt s

vetkőzte le az idegen szellemet. Hála ezért is a koszorús írónak, kivel a teremtmő igazán jókedvében ajándékozta meg nemzetünket.

1886-ban *A magyar nyomdászat első századáról* olvasott föl Ács, mely tanulmány február hóban szintén a *Typographia* hasábjain látott napvilágot. Ugyancsak az 1886-ki márcziusi ünnepélyen különösen Petőfiről emlékezett meg és annak befolyásáról az 1848-ki márcziusi eseményekre nézve. Ezt a beszédét ekként végezte:

Harmincznyolcz év múlt azóta. A lánglelkű költő, ki a tömeget lelkesítette, ott nyugszik ismeretlen sírjában; dicsősége az egész világé, de a hazáért, az emberi jogokért egykor oly hőn érző szive a mienk maradt, s midőn ma a magyar sajtó munkásai a sajtószabadság kimondásának emlékét ünneplik: hasson el siri álmához a lelkesedés zaja, melyyel népének kicsinye és nagyja ünnepli az általa hirdetett eszmék diadalát; mely eszmék, a míg magyar szó és magyarul érző szív lesz a négy folyó országában, legyenek örökké szentek és mindenkor uralkodók!

Az 1888. évben tartott márcziusi emlékünnepélyen Ács egyebek közt a következő lelkes szavakban méltatja a nap fontosságát:

Ha fájdalmas és lealázó a fizikai rabság az isten képeire teremtett embernél, kétszerte lealázóbb, ha ez isten képeire teremtett embernek nemesebb része, annak szelleme, viseli a bilincset.

S ezért kétszeres örömmel ünnepeljük mi, a kik munkánk által hazánk s az emberiség szellemi tökéletesbülésén segítkezünk, a negyven év előtti nagy és dicső mozzanatot, mely nemzetünk történelmének nemcsak egyik legragyogóbb lapját, de annak életében fordulópontot képez.

Ugyanabban az évben értékezett *Az önképző-egylet és a Typographia történetéről*, mely felolvasásban Zaka Lajos egyleti történetének több téves és hézagos állítása nyer helyreigazítást. Ezt a felolvasást követte

1889-ben a *Humor az ólomporban* című és 1891-ben a *Viszontagságos könyvcsinálás*; mindkét humoros tartalmú felolvasással nagy élvezetet nyújtott Ács hallgatóinak.

Az 1890-ben rendezett szedőversenyhez szintén Ács írta meg az autografiai úton sokszorosított kéziratot.

Találunk még egy igen tanulságos dolgotat tőle a *Magyar Nyomdászat* 1890. évfolyamában *Képzőművészet a magyar nyomdászatban* cím alatt. Ugy szintén rendes munkatársa volt ő az 1891-ben megindult *Grafikai Szemlének*. E lap első évfolyamában nagyérdekű tanulmányt írt az 1858-ban Kocsi Sándor által Budapesten nyomtatott *Szent Erzsébet legendája* című díszmunkáról, valamint *Egy elfelejtett jubileum* cím alatt megemlékezett az önképző-egyletnek 25 évvel azelőtt történt megalapításáról. A *Grafikai Szemle* 1892-ki évfolyamában pedig igen szépen értekezik *Régi könyvnyomtatók bérvizsgálatai* címmel. Szintúgy közölte e lap Ács Mihály emlékbeszédét, melyet a *Szakkör* tízéves fennállása alkalmából 1892. október hó 23-án tartott.

Kossuth Lajos elhunytá alkalmából a *Grafikai Szemle* Ács Mihály tollából eredő búcsúztatót közöl, melyben a következő megható tételek fordulnak elő:

Az emberiség legmagasztosabb eszméi: a szabadság, az emberi jogok egyenlősége, a haladás képezték evangéliumát, mely eszméknek nálánál ékezen szólóbb s ragyogóbb tollú prófétája soha sem volt.

Mint a nép gyermekei, s az eszméket és világosságot terjesztő nyomdászat munkásai, kétszeres tisztelettel tekinthetünk munkálkodására, mely történelmünkben korszakot jelez, és áldhatjuk emlékét, mely élni fog örök fényben, míg e földön magyar szó hangzik.

Az 1895-ki márcziusi ünnepélyen *Régi könyvnyomtatók és azok műveiről* olvasott föl; utoljára pedig 1896. márczius 15-én hallottuk élvezetes modorban tartott fölolvasását az *Otthon* írói kör helyiségében, *A boldogult cenzura idejéből* czim alatt. Ez volt utolsó nyilvános szereplése Körünkben, melyben, ha kóros fizikuma csak némileg megengedte, legszivesebben forgott.

A *Vasárnapi Ujság* is hozott Ácstól alkalmi dolgozatokat; legutoljára szintén 1896. márczius 15-ki számában *Öreg nyomdászok a sajtószabadság első termékeiről* felirással, helyreigazítva abban némi téves állításokat az 1848. márcziusi napoknak a Landerer-nyomdában történt lefolyásáról.

Végül még meg kell emlékeznünk Ács két munkájáról, melyeket a hozzá oly közel állott Franklin-társulat személyzetének szentelt, értjük a Kápolnai Ferencz és Prohászka József jubiláns szaktársak életrajzait. Néhai Kápolnai Ferencz 1887. október hó 9-én ünnepelte meg szedőpályájának ötvenedik évfordulóját és ez alkalommal Ács ezekkel a sorokkal vezette be az ünnepelt életrajzát:

A Gondviselés különös kegyelme mellett, nagyon észszerű életmód szükséges arra, hogy valaki a mi pályánkon félszázadig folyton működve, érzékeinek teljes birtokában és munkaképes állapotban megmaradjon.

S talán éppen, mert oly ritka eset, ragadják meg az egyes nyomdászszemélyzetek vagy egész városok nyomdásztestületei oly örömmel az alkalmat, hogy a hosszú pálya — gyakran szivet sebző — töviseinek nyomát legalább egy napra elfeledtessék s a zord napok emlékét egy baráti, testvéri kézszorítás melegével fölengeszteljék.

Második életrajzi munkája a Prohászka Józsefről írott volt, kit 1896. április hó 5-én tisztelt meg a

Franklin-személyzet szép emlékünnepegylyel. E munka Ácsnak egyik leghangulatosabb és legjobban sikerült irodalmi terméke, fájdalom, a legutolsó is. Mintha előérzete lett volna közeli haláláról, megírta ebben az ünnepi iratban nagy keretben a Franklin-társulat nyomdájának szép multját, korszakról korszakra kísérve annak működését és fejlődését; a mellett beleszótta a jubilánsnak élményeit, végakkordjaiban pedig a következő fohászban csendül ki Ács *hattyudala*:

A sajtószabadság, melynek ünnepélyes kinyilatkoztatásánál ő is, mint parányi tényező működött, megtermette gazdag gyümölcseit. A mit a nyomdászat akkori technikájában nagyméretűnek, jelesnek találtak, jelentéktelenné törpül a mai mennyiség és minőség mellett. És nem pusztá véletlenség, hogy azon nyomdának, mely először hirdette a sajtószabadságot, éppen utódja lett hatalmas úttörő a sajtó termékeinek magas színvonalra emelésében; működésében ezzel nemcsak saját magára, de az összes magyar nyomdászatra dicsőséget árasztva.

Álljon a régi ház, hatalmas toldalékaival, megszámlálhatatlan időkig; szolgáljanak csarnokai a tudomány, művészet és humanizmus érdekeinek; szolgáljon a nyomdászatban mintául a jóízű terjesztésére; legyenek munkásai ötven évi működés után is oly egészségesek, oly ép erőben, mint Prohászka József.

Nagy volt a szíve, nemes a gondolkozásmódja, miért is erő a meggyőződésünk, hogy Ács ez imádságszerű fohászban némán belefoglalta az összes magyarhoni nyomdászságot. Legyen úgy! Ács Mihály szelleme pedig vezéreljen minden cselekvésünkben!

Faragó.